

УДК 346

Олена Геннадіївна ЮШКЕВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0024-6070>

ПРАВО НЕПОВНОЛІТНІХ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРАВОВІ ПІДСТАВИ

Кожен член суспільства має права. Оскільки дитина є повноцінним членом суспільства, вона також має свої права, деякі особливості реалізації яких обумовлені виключно тим фактом, що її фізична та розумова незрілість потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист. В залежності від віку дитини, законодавством передбачено різний обсяг та механізми реалізації її прав. Повноцінний та дієвий захист прав дитини є обов'язком держави [1].

За загальним правилом дитиною є особа віком до 18 років (тобто до досягнення нею повноліття) [2, 3, 4]. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею 14 років, а неповнолітньою – у віці від 14 до 18 років [5, 6].

Серед загальних прав дитини, які гарантуються національним законодавством, виділяють право на зайняття підприємницькою діяльністю, регламентоване ст. 42 Конституції України [7], ч. 1, 2 ст. 50 Цивільного кодексу України [8] (далі - ЦК України), а саме: право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Обмеження права фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності встановлюються Конституцією України та законом; ст. 22 Закону України «Про охорону дитинства» [4], а саме: діти, які досягли 16-річного віку, мають право займатися підприємницькою діяльністю, можуть бути членами колективного сільськогосподарського підприємства та членами селянського (фермерського) господарства в порядку, встановленому законом.

Стаття 22 Закону України «Про охорону дитинства» [4] цілком узгоджується із ч. 3 ст. 35 ЦК України [8], де зазначено, що повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і яка бажає займатися підприємницькою діяльністю. За наявності письмової згоди на це батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування така особа може бути зареєстрована як підприємець. У цьому разі фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації її як підприємця. Повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки (ч. 4 ст. 35 ЦК України).

В свою чергу, підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична,

на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [9].

Неповнолітній здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [10].

Для державної реєстрації фізичної особи підприємцем - неповнолітнім подаються такі документи відповідно до ст. 18 Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [10]:

1) заява про державну реєстрацію фізичної особи підприємцем, в якій може зазначатися прохання про реєстрацію такої особи платником податку на додану вартість та/або обрання спрощеної системи оподаткування;

3) нотаріально засвідчена письмова згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника чи органу опіки та піклування – для фізичної особи, яка досягла шістнадцяти років і має бажання займатися підприємницькою діяльністю, але не має повної цивільної дієздатності;

4) договір (декларація) про створення сімейного фермерського господарства – у разі державної реєстрації фізичної особи, яка самостійно або з членами сім'ї створює сімейне фермерське господарство.

Для державної реєстрації створення юридичної особи – неповнолітнім подаються такі документи:

1) заява про державну реєстрацію створення юридичної особи;

2) примірник оригіналу (нотаріально засвідчену копію) рішення засновників, а у випадках, передбачених законом, – рішення відповідного державного органу, про створення юридичної особи;

3) документ, що підтверджує створення громадського формування, відповідність статуту юридичної особи, на підставі якого діє громадське формування, – у разі державної реєстрації громадського формування, що є самостійним структурним підрозділом у складі іншої юридичної особи;

4) відомості про керівні органи громадського формування (ім'я, дата народження керівника, членів інших керівних органів, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності), посада, контактний номер телефону та інші засоби зв'язку), відомості про особу (осіб), яка має право представляти громадське формування для здійснення реєстраційних дій (ім'я, дата народження, контактний номер телефону та інші засоби зв'язку);

5) установчий документ юридичної особи - у разі створення юридичної особи на підставі власного установчого документа;

6) реєстр осіб (громадян), які брали участь в установчому з'їзді (конференції, зборах), – у разі державної реєстрації створення громадських об'єднань, політичної партії;

7) документ про сплату адміністративного збору – у випадках, передбачених статтею 36 цього Закону;

8) документ, що містить інформацію про розмір обов'язкових платежів та інших обов'язкових витрат, сплата яких є необхідною для започаткування діяльності товариства, у випадку [10].

Цікавим є досвід створення за кордоном та в Україні шкільного підприємництва (далі – ШП) як одного із прикладів, як практично застосувати ці знання, а також набути і розвинути нові компетентності та навички в учнів. У німецькомовній та англійській літературі синонімічно до ШП використовують такі терміни: учнівські фірми, учнівське підприємство, шкільний бізнес тощо. На перший погляд, можна було б сказати, що підприємство неможливо поєднати зі школою. Проте це не так. ШП можна назвати копією “дорослого” підприємства/бізнесу з повноцінною структурою, але під правовим захистом школи. Таке навчання та здобуття досвіду максимально наближені до реального підприємства з усіма його складовими (менеджмент, бухгалтерія, комунікація, брендінг тощо) та за всіма ринковими правилами – однак у прототипно-проектній моделі. Це працює так: як правило, учні від 13-ти (це не означає, що не можна залучати дітей молодшого віку) до 18-ти років ініціюють створення свого ШП, пишуть статут, формують візію та місію, дають назву і отримують юридичний статус, підписують договір про співпрацю зі школою. Вони самі ухвалюють рішення і під час створення та роботи підприємства навчаються стратегічного та бізнес-планування, виготовлення продукції, соціальної відповідальності, сталості, участі в ухваленні рішень, продажу, комунікації з колегами та партнерами тощо. ШП – це такий собі соціально-педагогічний проєкт із прикладними елементами у школі [11].

При цьому, оскільки ШП – це навчальна діяльність учнів із виробництва та реалізації товарів чи послуг. Таку діяльність має організувати адміністрація школи, це можна робити у співпраці з відділом освіти, партнерськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Гроші, виручені від продажу товарів чи послуг, витрачаються на потреби, які учні визначили пріоритетними: розвиток свого шкільного бізнесу, підтримка соціально незахищених або бідних дітей, освітні подорожі та екскурсії, підтримка людей похилого віку, вирішення екологічних проблем тощо. ШП – неприбуткова діяльність, а отже для офіційного та законного її закріплення в Україні можна використовувати юридичну особу – неприбуткову організацію (громадська організація, молодіжна громадська організація, дитяча громадська організація або громадська спілка). Відповідно до законодавства, такі організації мають право здійснювати підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено їхнім статутом, або через створені юридичні особи (товариства, підприємства). Отже, для легального ведення ШП можна створити неприбуткову

організацію, яка буде приймати у свої члени учнів школи. Школа в такому разі може надати приміщення та певні ресурси. Подібна неприбуткова організація буде потребувати ведення базової бухгалтерії, що можна компенсувати доходами від продажів [11].

На сьогодні в Німеччині зареєстровано приблизно 6 700 шкільних підприємств. 20% шкіл країни мають від одного до трьох шкільних підприємств. ШП охоплюють напрями від вирощування фруктів та овочів до інноваційних винаходів. Найчастіше підприємства займаються вирішенням соціальних або екологічних проблем. До прикладу, шкільне підприємство «Porsche-Junior-Team Falkensee» (Молода команда Порше у Фалькензе) при школі «Am Akazienhof» у місті Фалькензее поблизу Берліна скуповує старі трактори (олдтаймети) Порше, реставрує їх і продає. Також підприємство консулює власників тягачів марки Порше щодо ремонту та догляду. Шкільна фірма співпрацює як із банками, так і з бізнесом та громадськими організаціями [11].

В Україні наразі є два пілоти шкільних фірм у Лисичанську (загальноосвітня школа №12) та Краматорську (загальноосвітня школа № 9). Для створення обох шкільних фірм потрібно було провести підготовчу роботу з адміністраціями шкіл та отримати відповідні дозволи, організувати освітній модуль з підприємництва для школярів, обрати менторів для команд школярів. Увесь процес відбувався протягом 3-х місяців, уже є готова продукція та розроблені сайти. Оскільки ці фірми були пілотами, шлях не пройдено повністю: фірми поки не отримали легального статусу. Тим не менш, вони готові для цього, що підтверджують адміністрації, батьки та самі школярі. Перша фірма називається “Май Fox” та спеціалізується на виготовленні екологічних сумок, друга – “Вакуваті” – виготовляє рюкзаки. Запуск цих пілотів підтвердив велику зацікавленість школярів у власній справі. Адміністрації шкіл бачать ШП як важливий інструмент для розвитку необхідних навичок в учнів. Пілотування відбувалось у межах проєкту “Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку”, що реалізовував Фонд Східна Європа в партнерстві з німецькою ГО Kinderhilfswerk ChildFund Deutschland, за фінансової підтримки Міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини [11].

Таким чином, неповнолітні не є обмеженими у праві на підприємницьку діяльність. За бажанням, навіть, навчаючись у школі законодавство створює всі можливості пройти процедуру державної реєстрації підприємницької діяльності як фізичної особи-підприємця, так і юридичної особи як дорослим. Працювати можна навіть як неприбуткова організація.

Список бібліографічних посилань

1. Права дитини в Україні // Степанівський міжшкільний навчально-виробничий комбінат : сайт. URL: <http://stepmrvk.net.ua/prava-ditini-v-ukraini.html> (дата звернення: 09.02.2021).

2. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14> (дата звернення: 09.02.2021).
3. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.1992 № 2811-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12> (дата звернення: 09.02.2021).
4. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 09.02.2021).
5. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 09.02.2021).
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 09.02.2021).
7. Конституції України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 09.02.2021).
8. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 09.02.2021).
9. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 09.02.2021).
10. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 09.02.2021).
10. Шкільне підприємництво: як запустити бізнес до 18-ти років // НУШ : сайт. 09.12.2019. URL: <https://nus.org.ua/view/shkilne-pidpryyemnytstvo-yak-zapustyty-biznes-do-18-ty-rokiv/> (дата звернення: 09.02.2021).

УДК 342.9

Асмiк Гарейiвна ХАЧАТЕРЯН,

студентка факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

НАБУТТЯ СТАТУСУ РЕЗИДЕНТА ТА НЕРЕЗИДЕНТА ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Згідно із статтею 1 Закону України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства", іноземець – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. Особа без громадянства – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.